

DISSERTATIO IVRIS PVBLICI ET PRIVATI
DE
SEMITA NAVTARVM
IN RIPIS FLVMINVM NAVIGERORVM
LEINPFAD sev TROEDEL
VVLGO APP ELL A T A.

AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
P R A E S I D E
D. CHRISTIANO GOTTLLOB
BIENERO

IVR. NAT. ET GENT. PROF. PVBL. ORD.

A. D. XXI. NOVEMBRIS CCCCCCLXXXVII

H L Q C

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

AB AVCTORE

CAROLO EVERHARDO SCHMIDIO

DRESSENSI

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAUBARTHIA.

Diss. jur. civ.

367, 4

J. C. Vol. 155

卷之三十一 191,1979 俗文化 OTI人方游之內

ACTORIATE NURSES KODA GOMEL

四、方法

D. CHRISTIAN GOTTLIEB BIBLIOTHEK

IVIZZIZZODICEDOZIMETAVQH: 4772 - 2 - 3

39 J H

ATTIBUTION: MARY BETH GREGORY

卷之三

CARLO SCHMID, BERNARD SCHMID

1000000000

97525

V I R I S
A M P L I S S I M I S D O C T I S S I M I S
I V R I V M C O N S V L T I S S I M I S!

DOMINO
IOANNI CHRISTOPH. HANISCH

A P A T R E A D O P T I V O
ERNESTO GOTHOFREDO

N O M I N A T O
D Y N A S T A E I N R I E S A E T M E R Z D O R F E T C.
I V R I S V T R I V S Q Q E D O C T O R I
C O N S O B R I N O S V O H O N O R A T I S S I M O !

DOMINO
**CHRIST. ANTONIO LVDOVICO
MELCHIOR**

I V R I S V T R I V S Q V E D O C T O R I!
P A T R O N I S E T F A V T O R I B V S
S V M M A P I E T A T E A C R E V E R E N T I A C O L E N D I S
H A S S T V D I O R V M A C A D E M I C O R V M P R I M I T I A S
S A C R A S E S S E I V B E T
A V C T O R

A. V. R. I. S.
LAMPISIUS DOCTISSIMUS
LITERUM CONSERVATORIUS
DOMINO
JOANNI CHRISTOPH HANSCHE
ATRIBUPTO
EUGENIUS GOTTHredo
DYNASTIE IN RIAS ET HERZOGT.
TARIS ATRIACAE DOCTOR
COSTARRICO ALICHIORITATE
DOMINO
CHRIST. ALEXANDRO
MEDICIOR
TARIS ATRIACAE DOCTOR
EUGENIUS TAVRIAS ET TAVRIAS
SALVATORES ET TAVRIAS
SACRAE LITERAT
A. C. O. T. A.

INTRODVCTIO.

Naves aduerso flumine ventoue nauigantes, funibus in culmine mali rostroue alligatis modo ab hominibus, vti in Albi, Viatro, Visurgi, modo ab equis aut bobus, vti in Danubio, trahi, experientia docet; in Gallia ab vrbe Dicioduno vsque ad Lugdunum Aeduorum plerumque nauigari in Rhodano, nauesque ab equis vehi constat, atque apud Batauos naues adeo trahi solitae appellantur Trek-Schuyt, vt ne plura alia exempla legam. In hanc rem semita quaedam in ripis est comparata, quam homines bouesque et equi nauem trahentes insistunt, et accolae riparum aliquo adeo graminum, lignorum frugumque damno pati tenentur¹⁾). Cum igitur inter nautas circumque colentes saepius de iure vtrinque competente quaestio moueatur, huiusque semitae iura legibus publicis fere definita non sint, neque quisquam, quantum equidem memini, huius rei iura ex moribus maiorum, iurisque analogia distinctim exposuerit, operaे pretium existimauit breui hac de re dicere.

CA-

- 1) De terminis nautarum haec monebo. Semita ista dici solet LEINPFAD, seu via, in qua nauem fune trahentes iuxta flumen incedunt. Pfad significare semitam, Leine autem funem, tralatitium est, et in tabulis anni 1376. ap. LVNIGIVM Corp. Iur. Feud. T. I. p. 386. Episcopo Treuirensi tribuitur *conductus super fluuum Mosellae, una eum Strata eius utrobique dicta Linpad.* Plura documenta hinc illinc dabo. In Saxonia appellari solet illa nautarum semita der Troedel a tarditate forte, qua iter hac semita peragi solet. Homines, qui trahunt nauem, nominantur Baum-Etscher. Baum hoc loco significare malum, palam est. Etscher autem mihi a fune dicti videntur, quo naues ducunt, eamque vocem ex Anglo Saxonico repetendam puto, vbi Aeddre tendinem, neruum, funem significat. Inde facile fieri potuit, vt nauem trahentes nomen inde acciperent.

A

C A P V T I.

De dominio fluminum et riparum ex utroque iure Romano et Germanico differitur.

De itinere nauigantium in ripis disputaturo, primum quaerendum videtur de dominio fluminum ae riparum, vt fundamentis recte atque ex ordine iactis, quidquid superstruxerim firmiore stet talo, omnisque cohaereat doctrina. Ex utroque autem iure Romano et Teutonico mihi differendum est, propter promiscuum vtriusque in Germania usum. CAIVS lib. II. rerum cottidianarum seu aureorum ¹⁾ ait: *Riparum usus publicus est iure gentium, sicut ipsius fluminis. Itaque nauem ad eas appellere, funes ex arboribus ibi natis religare, retia ficcare et ex mare reducere, onus aliquod in his reponere, cuilibet liberum est, sicuti per ipsum flumen nauigare.* Sed proprietas illarum est quorum praediis haerent, qua de caussa arbores quoque in his natae eorumdem sunt. Ipsius fluminis proprietaten ciuitati vindicat MARCIANVS lib. III. Institutionum ²⁾ , vt tamen usus omnibus detur. Praetoribus quidem olim ius competiit, curandi, efficiendique, vt ne quid in flumine publico ripaue eius fieret, quo communis usus impediretur aut tolleretur ³⁾ , postea tamen haec fuit Principum potestas, quorum libitu arbitriique rerum publicarum usum modo temperatum limitibusque circumscriptum ⁴⁾ modo sublatum deprehendimus, licet usus fluminum apud Romanos in vniuersum publicus fuerit ⁵⁾ vt cuilibet nauigandi in flumine trahendique nauigium facultas concederetur.

Proprietas riparum vetere et nouo iure semper eorum existimata fuit, quorum praediis haerebant, (modo ⁶⁾) ne usus publicus impedi-

1) L. 5. D. de diuis rerum.

2) L. 4. §. D. c. l.

3) L. 1. pr. et §. 19. D. de fluminibus. — L. 1. pr. et §. u. D. ne quid in flumine publ. fiat. L. 1. pr. D. ut in flumine publ. nauigare liceat.

4) L. 1. §. 41. D. de aqua cottidiana. L. 9. §. 1. D. de diuis, rer. L. 17. D. de seruit. praed. rustic.

5) cf. BASILICA L. XLII. Tit. VII. c. 4. Vol. VI. p. 103. ibique GLOSSATOR p. 167.

6) L. 5. pr. D. de diuis. rer. §. 5. Inst. c. l.

pediretur) propter riparum muniendarum puto ius et necessitatem⁷⁾.

A scitis Quiritium recedunt Germanorum populi, qui flumina Principibus adsignarunt, ut et redditus inde caperent et curam eorum salutis publicae ergo haberent. In quo quidem articulo omnes fere consentiunt⁸⁾, sed de dominio riparum altior maioribusque difficultatibus impedita est quaestio. Evidem riparum proprietatem vicinis circumque colentibus, quorum praediis haerent, attribuendam puto, ut non fluminis naturam accessionum instar sequantur, sed conditionem cum praediis adiacentibus eandem habeant. Quam ob rem fieri potest, ut modo singuli rustici et ciues in praediis arcifinii possideant ripam, modo vniuersitas cuius forte patrimonium ad flumen usque protenditur, modo vasalli, qui iure inuestiturae ripas tenent, etiamsi nulla in litteris clientelaribus riparum facta fuerit mentio, modo ipsi Principes, qui aut inuestitura Caesarea⁹⁾ aut veteri occupatione, aut

A 2

silua-

7) L. i. §. 47. D. de fluminibus, L. i. seqq. D. de ripa munienda; AGGENI VRBICI Comment. in FRONTINVM de Limitibus agrorum ap. GOESIVM Rei Agrariae Auctor. p. 56.

8) cf. BIENER V. CL. de natura et indole dominii in territoriis Germaniae. Lib. II. c. II. §. 22. p. 112. seqq. SCHNAUBERTH. V. CL. in opere valde laudabili: Anfangsgründe des Staatsrecht der gesamten Reichslande §. 169.

9) CAROLVS V. anno 1554. ap. LVNIG. Corp. Iur. feud. T. I. p. 418. Episcopum Wormatiensem inuestituit: *Zusamt sein uud seines Stiftes Gerechtigkeit uff und in dem Rheiu — mit Flüssen, Vffwassern, Fischereyen, Auen, Waerten, Buschen, Vferu etc.* Frequentem riparum mentionem in litteris imperii clientelaribus non deprehendi, magno arguimento ripas fluminum Caesareorum iure priuatorum fuisse iudicatas. MENRICVS V. A. WILHELMVS et WENCESLAVS RR. RR. CAROLVS V. A. Bremensi ciuitati tutelam, omniaque iura in Visurgi dererant, iurisdictionem quoque et antiquam consuetudinem *vt in Vesera et aliis lacubus sine ullo impedimento nauigare —* possent, nec tamen villa riparum fit mentio regiarum, ut plura alia taceam exempla. cf. ILLVSTR. COMES DE BÜNAV diff. de iure Imperatoris et Imperii circa maria §. XXI. seqq. Cur autem in quibusdam inuestiturarum litteris ripae adeo contineantur, rationem hanc esse puto, quia Principes in Rheni, Moeni aliorumque maiorum fluminorum ripis quaedam acquisuerant iura

in

[decorative flourish]

siluarum praediorumque suorum accessione veri domini existimantur. In omnibus autem hisce possessionibus vna erit eademque possessionis conditio spectanda, vt domini quidem sint et habeantur omnes, ne tamen usum publicum, quatenus ad usum fluminis necessarius est, impedianc aut turbent¹⁰).

Ripas

In suis vicinorumque Principum territoriis, ideoque ex usu priscorum temporum etiam haec litteris inuestiturarum, vti omnia fere alia, inse- renda curarunt. Quare nego ex istis litteris inuestiturarum argumentum promi posse pro regio riparum iure.

10) Inanis et otiosa igitur est nostro iure de latitudine riparum disputatio, quam tractant **VLPIANVS L. 1. s. 5. D. de fluminibus** et **PAVLVS L. 4. § 1. D. c. 1.** qui ripam esse ait, quae plenissimum flumen continet, sed Vlpianus ripam definit, id quod flumen continet naturalem rigorem cursus sui tenens, nec ripas mutari, si quando vel imbris vel mari, vel qua alia ratione ad tempus excreuerit quod omnino sequimur, si inundatio sit temporaria, quae speciem fundi non mutat, et ob id secundum **CAIVM L. 7. s. 6. D. de acquir. rer. domin.** cum recesserit aqua palam est eiusdem esse agrum, cuius et fuit. cf. **WAECHTLERI Opusc. p. 195.** Cum tamen saepe disceptationes de finibus riparum propter usum publicum orirentur, auctoritate publica interdum certam riparum mensuram fuisse definitam cognoscimus, idque a Curatoribus aluei Tiburini esse factum variis inscriptionibus liquet. Quare mensorés, in re- gula limitum, certum spatium fluminis per centurias adscribabant, que tamen, si fluuius suis limitibus curreret, proximus quisque veteretur, nisi hos ipsos agros et hunc modum P. R. quibusdam vendiderit. Aliquis locis impetraverant etiam possessores a Praeside provinciae, vt aliquam latitudinem fluminis daret. In quibus casibus fere latitudo assignabatur eatenus, quoque alliebat fluuius, indeque definitioni Paullinae lu- men assertur. cf. **AGGENI Commentarius ap. GOESIVM, p. 57.** **MO- SERVS** in opere: *Vfer ist das Gestade oder die Steine oder Erde, so auf beiden Seiten eines Wassers zunächst an dasselbe gränzen.* Sed haec etiam definitio vaga est, quia fluuius modo maior, modo minor est.

In Germania fieri potest, vt Princeps sit utriusque ripae dominus, ipsumque territorium altera ripa terminetur; magni tunc momenti erit quaestio, quibus finibus ripa comprehendatur, quemadmodum anno huius seculi **LXXIII.** iure gentium inter Porosorum et Polonorum Reges de latitudine ripae ulterioris cum fluvio Noteſla in Regem Porosorum translatae disceptatum audiuiimus, in qua quidem quaestione Pauli defini-

Ripas igitur regius Principum in Germania iuribus esse annumerandas negamus, ex ea in priuis ratione, quia neque lege, neque consuetudine generali fisco Principis addictae fuerunt. Possent quidem pro accessione fluminis haberi, ut eandem sequi viderentur naturam, sed nec hoc ex moribus maiorum admitti potest, qui territorium suum usque ad ipsum flumen semper extenderunt, ut proprietas vicinorum ripas absorberet, neque unquam Quiritium more territorium flumini, in quo exspatiaretur, aut cuius finibus coerceretur, adsignatum reperiretur. Quibus rationibus etiam ius Romanum accedit, quod, quia haec quaestio de finibus proprietatis regundis est, omnino applicabitur, ut ipsam experientiam, seu quam nostrates dicunt consuetudinem taceam, qua opinionis nostrae veritas confirmatur. Causa autem eadem atque apud Romanos mihi esse videtur, riparum muniederum necessitas, quam statuta et leges Germanorum fere omnes sub iactura interdum praedii iniungunt vicinis¹⁾). Itaque in litteris inuestituarum rara fit riparum mentio, etiamsi vasallorum praedia ad aquam praeterfluentem usque porrigantur, quod si vero interdum fit, ripae in numero earum rerum ponuntur, quae iuris priuati semper et ubique existimantur et pro accessionibus omnium praediorum habentur.

Neque Principes sibi iurisdictionem in ripis fluminum publicorum vindicant, quam alioquin in rebus et praediis potestatis suae more maiorum exercent, ut a dominio Principis separari non posse videatur. Itaque cognouimus quidem Principem eiusue magistratum, cui iurisdictionem fluminum publicorum delegauit, cadavera in vndis reperta tollere, sed mox in ripa iudici loci ordinario tradere, ut memrum adeo vasallorum imperium in terra fluui proxima agnoscat. Ex quibus omnibus intelligere mihi video, ripas esse iuris dominique priuati.

A 3

CA-

finitionem Regis Porosorum Ministri sequebantur. Quam equidem in Germania esse sequendam non puto, quippe Paullus ad eorum fluuiorum ripas respexit, qui certum modum ultra fines suos auctoritate publica adscriptum habebant, ideoque cum Vlpiano sentio, cuius definitio naturae rei conuenit, nisi maior latitudo aut litteris clientelaribus aut pactis conuentis, aut usu et consuetudine probetur.

1) cf. GADENDAM *Historia Iuris Cimbrici*, p. 61. p. 37.

C A P V T II.

*De nauiculariorum iuribus et obligationibus in semita fluminum
nauigerorum.*

Aduerso fluuio et flatu nauigia hominibus equis bobusque trahi supra diximus, inque eam rem semitam quandam esse constitutam, quam Leinpfad seu Troedel verbo nautico appellant, cuius iura breui videamus. Naturali quidem lege vsus riparum vrgente necessitate nauigantibus denegari nequit, vt autem accolae fluminum riparumque domini semitam suo detrimento in vtilitatem nautarum patientur, humanitatis est. At enim in ciuitate aliae ineundae sunt rationes. Flumina non in commodum duntaxat circumcolentium comparata sunt, sed emolumento esse debent toti ciuitati, cauendumque, vt ne singuli in detrimentum reipublicae dominatum in fluuiis exerceant. Illa autem fluuiorum nauigabilium vtilitas sine vsu riparum plene percipi nequit, ideoque necessitas iam ex ipsa ciuitatis natura vicinis imposita videtur, vt ne vsum riparum, quatenus nauigantibus esse potest commodo, impedian, ideoque semitam iam naturaliter patientur. Itaque *editum PRAETORIS*¹⁾ ex ipsa natura haustum expressumque reor, ait: *Ne quid in flumine publico ripaue eius facias, ne quid in flumine publico neue in ripa eius immittas, quo statio iterue nauigio deterius sit, fiat;* quod quanquam de sola nauigatione praecipere videtur, proferendum tamen erit ad semitam riparum, quippe quod de flumine publico cauetur, secundum *VLPIANVM*²⁾ ad pedestre iter etiam pertinet, quia, si hoc impediatur, non ideo minus iter nauigio deterrius fiat.

Germani easdem ab antiquissimis temporibus ad nostram vsque aetatem fecuti sunt rationes. *LEX FRISIONVM*³⁾ praecipit; *Si quis in flumine publicam viam occluserit XII. solidis componat.* Sed antiqua itam breui scriptura non morabor; *PAX WESTPHALICA*⁴⁾, cauet:

Plena

1) *L. i. D. de fluminibus.*

2) *L. i. et 14. D. c. l.*

3) *Addit. ad Legem Frisicam Tit VII. apud CANCIANI Vol. III. Barb.*
Leg. Ant. p. 29.

4) *Instr. Pac. Art. IX. §. 1. et 2.*

2

Plena sit commerciorum libertas et transitus ubique locorum terra marique tutus, adeoque ea omnibus et singulis utriusque partis foederatorum vasallis, subditis, clientibus et incolis, eundi, negotiandi, redeundique potestas data sit, virtuteque praesentium concessa intelligatur, quae unicuique ante Germaniae motus passim competit, quos etiam magistratus utrinque contra iniustas oppressiones et violentias instar proprietum subditorum defendere ac protegere teneantur. Capitulationes Caesareae hanc ipsam libertatem omniibus Germaniae ciuibus et incolis datam itidem sanciunt⁵⁾. Eademque est legum priorum mens et ratio⁶⁾. Quanquam autem in legibus imperii publicis semita iterue nautis non assignatur in ripis, ex mente tamen et ratione istarum legum patet, fluminum accolas illam ipsam seruitutem, nauigationis et utilitatis publicae causa pati debere, quod sequenti capite illustrabitur.

At enim nautarum etiam est, ut parcant, quoad fieri potest, proprietati alienae, ideoque variae eorum sunt obligationes, prima quidem, ut ne viam tritam atque itineri assignatam excedant aut alio dirigant, quam adhuc factum est, aut latius, quam necessitas vehendi nauem exigit, exspectentur. CELSVS libro V. digestorum ait⁷⁾: *Constitit, ut qua primum viam direxisset, ea demum ire, agere deberet, nec amplius mutandae eius potestatem haberet, sicuti Sabino quoque videbatur, qui argumento riui utebatur, quem primo qualibet ducere licuisset, posteaquam ductus esset, transferre non liceret, quod et in via seruandum esse verum est.* Quare antiquam formam modumque priscum in semita riparum esse seruandum censeo, cumque certa itineris illius latitudo legibus definita non est, eam esse latitudinem puto, quae demonstratur, quod si vero nihil dicatur, hoc boni viri arbitratu stuentur.

5) Art. VIII. §. 6. et 7.

6) *Pax publ. an. 1548. §. 1. Rec. Imp. an. 1555. §. 14. De libertate autem fluminum publicorum dixit GRASSIVS in MOSERI Synt. diff. iur. publ. p. 424. et imprimis HORIX, VIR ILLVSTR. apud HARTLEBEN. Thes. Diff. Mogunt. Vol. I. P. II. p. 151. Mandata sine clausula decerni, si quis nauigationem fluminum publicorum impedit, Blumius, Cramerus, Moserus pluresque alii monuerunt.*

7) L. g. D. de seruitutibus.

tuendum erit, nisi quod latitudo viae legitima, si naues bobus equis-
que vehuntur, omnino accipi potest ⁸⁾.

Sed alueo mutato aut fluuiio vi tempestatis, imbrumque et ni-
vium multitudine, extra fines suos egresso, quid iuris sit quaeritur.
Evidem si alueum plane mutauerit flumen puto vicinos nouos salutis
publicae gratia nunc semitam illam in agris praediisque suis recipere
debere, vt tamen quam minimum detrimentum possessoribus infera-
tur, idemque verum erit si fluuius ripas inundauerit, donec ad fines
suos regressus fuerit. Proxima enim flumini nauigabili terra seruit,
ideoque seruitus haec prout exegerit necessitas proferenda erit. Quae
quidem mota quaestione boni viri arbitratu regenda erunt.

Fructus riparum iure proprietatis dominis suis cedunt, efficitur
inde vt nauicularii neque grama secare, aut boues in vicino agro,
prato ripaque ipsa pascere, neque ligna utilitatis lucisque faciendi caussa
caedere, arboribusque, vel agrorum fructibus vlo modo nocere de-
beant, nisi hanc etiam impositam ripis seruitutem, vt boues per quos
vehitur nauis in vicino agro ripaque pascantur, probent, quam seruitu-
tem consuetudine vel pactione imponi posse nullus dubito ⁹⁾. Inno-
xius autem arborum in ripis stantium usus nautis concedendus erit
ideoque licebit naues religare arboribus, aut quod fieri videmus in
tenui aqua, qua naues onustae aegre vehuntur, vt funibus circa arbo-
rem datis ligatisque nauis in flumine sursum versus trahatur manibus,
quem laborem verbo nautico appellare solent melken, a similitudine
puto mulgentium, et lac e mammis uberibusque animalium expri-
mentium. Facultas autem caedendarum arborum nautis plane dene-
ganda est, nisi forte in flumen pendentes nauigationem impedian,
quo quidem casu potestatem remouendi impediimenta, datam esse pu-
to, ita tamen vt ne sibi habeant ligna, sed domino cuius erat arbor
relinquant. Haec enim est naturalis et lege ciuili approbata iuris sui
atque quasi possessionis tuitio.

Mos est, vt nautae in commodis stationibus pernoctantes man-
sionem faciant, nauigio ad arbores anchorasque religato, atque sub
dio

8) L. 8. et 13. D. de seruitutibus praed. rustic.

9) L. 3. D. c. l.

dio auroram diemque exspectent, noctu autem frigoris depellendi tutelaeque suae causa ignem in ripis alant, quem more maiorum constitutum et nauigationis caussa receptum, a vicinis impediri aut prohiberi posse nego, nisi inde periculum aut aedificiis arboribusue aut frumentis maturis immineat. Quam ob rem iste ignis tutelaris non solum in loco tuto, ab arboribus frumentisque vacuo accendendus, sed plane cohibendus et interdicendus erit, si forte ventus flat, qui cineres carbonesque frumentis, arboribus aedificiisue immittere possit. Atque cum post solem occasum Praetor haud facile adiri et cautio damni infecti vnius noctis ergo peti potest, libertatem accolis naturaliter dari puto interdicendi, quo minus ignis in loco et tempore periculofo accendatur. Sed haec de iure priuato sufficient, reliqua enim ad similitudinem seruitutis publicae facile diiudicari poterunt, vt ne vsus quidem confessoriae aut negatoriae actionis prohibendus videatur.

C A P V T III.

De iure Principis in semita nautarum.

Duplicem Principes Germaniae in fluminibus ripisque publicis sustinent personam, vnam quidein, qua proprietarii riparum in filiis praediisque suis, in qua conditione iura superiore capita exposita plenum usum habent, alteram qua Principes et legislatores, de qua breui dicam. Primum quidem Principis ius est statuendi de usu fluminum riparumue, curandique vt nauigatio et mercatura promoueatur. Itaque salutis publicae contemplatione in ripis etiam vasallorum et subditorum omnia ea imperare potest, quae nauigationi et publico fluminum usui inseruiunt. Quare non fancire solum poterit, vt iter pedestre atque adeo equestre praebeatur nautis ¹⁾), sed iure suo commodam etiam stationem mansionemque in flumine ad ripas instruet; turres eriget et signa quibus moreantur nauigantes de locis periculosis vitandis;

1) cf. JAC. MOSER von der Landeshoheit in Ansehung Erde und Wassers t. 18. §. 2.

vitandis; omniaque navigationum impedimenta esse remouenda recte iubebit ³⁾.

Ex iure imperii publico vicinis Principibus multa etiam intuitu fluminum competere erga se inuicem iura, manifestum, sed a loco nostro alienum est, ad tuenda autem commercia fluminumque et commerciorum libertatem foedera iniri posse, tantum abest, vt dubitetur, vt adeo iam medio aeuo reperiantur. ELECTORES RHENANI in foedere cum Duce Iuliacensi et Gelriae anno MCCCCXVII. inito ⁴⁾ statuerunt: *wir sollen und wollen auch den Rynstraum, und den Laynpaidt, als verre unser iegliches Gepiede und Geleide geet, ungeverlich einander getrewolichen helfen, schißen und schirmen, und nit gestatten, dasz ymands den andern, es sey in Vientschafft, darauf — angreife, leidige, beschädige oder fah in keine Wyfz, und wir sullen auch das selber nit dun, oder unseren Dieneren, oder den unserren, das zu dun gestaden, in keine Wyfz, und wir sullen und wullen allen und iglichen die den Ryn uff und abfahren, und des Rynstraums und Lynpades gebruchent, alle Zyt unser fry und sicher Geleite geben, und sie auch zu einer iglichen Zyt, und als dike des noit ist, als verre dann unser igliches Geleide geet, obe sie auch unser Kient weren, und doch den Ryn, mit ihrer Kaufmannschaft, ungeverliche buweten, sicher fahren, und stieffen lassen, und sie auch allezyt geleiden, und geleidet schaffen, wann sie das an uns oder unsere Amtleute foderend.*

Pro illa ipsa tutela et cura usque fluminis ius Principibus competit pensionem exigendi a nauigantibus, in locis quidem et stationibus, in quibus id ipsum lege priuilegioque aut more maiorum statutum fuit. FRIEDERICVS I. in celeberrima illa de regalibus constitutione in id ipsum mentem iam iutendit ⁵⁾). Sed leges nouae id verbis expressis statuant, nautisque et mercatoribus debitam functionem soluere

2) In Saxonia vasallis ad Albim praedia possidentibus saepius iniunctum fuit, vt et ipsi remouerent arbores cursum fluminis nauigationisque impedientes, atque id ipsum subditis imponerent suis.

3) Exstat apud HONTHEIMIVM in Histor. Trev. Dipl. T. II. p. 358.

4) II, Fend. 56.

soluere iniungunt⁵⁾. Ex vniuerso tamen imperii iure manifestum est, Principibus non competere facultatem augendi⁶⁾ aut e loco in locum transferendi nauiculariam functionem, nisi commoda statio sumtibus publicis facta nouam pensionem flagitet. Pro sumtibus enim in commodum nauigationis erogatis modicam functionem statui et exigi posse, indubitati iuris est. Quae quidem omnia iura finibus territoriorum coerceri, equitibus tamen imperii eundem in modum, atque aliis territoriorum dominis tribui debent⁷⁾. Sed quaestio oriri potest in amne, qui duorum pluriumue territoriorum limitem constituit, vtrum nautis promiscuus vtriusque ripae usus concedatur? quod equidem fieri oportere responderim. Nautae enim hoc iure utuntur per omnia territoria, ideoque nihil refert, quis sit riparum dominus, modo in omnibus locis functionem nauiculariam subeant. Itaque licebit etiam nauiculariis ab una ripa transilire ad alteram, prout necessitas aut utilitas suaserit.

Fieri etiam in Germania potest, vt Princeps in vicino territorio iura exerceat, quas seruitutes iuris publici vocamus. ENGBRECHTIVS qui late de his ipsis differuit, nullam quidem seruitutem attulit, qua ius vehendi nauem per territorium alienum, habendique semitam nauigiorum trahendorum caussa in ripis alieni territorii continetur, sed tam ex tabulis medii aei, quam ex monumentis actisque Principum imperii nouis tales dari seruitutes intelligimus⁸⁾. Modos

B 2

qui-

5) RUDOLPHVS II. tabulis anni 1556. cauet: Demnach der Rhein als ein freier Wasserstrom, auch unsre freie kaisерliche Landstrassen cinem jedem seiner Gelegenheit nach auf Errichtung gebuerlicher Maut, Zoll und Aufschlag, nicht allein vermöge aller natürlichen geschriebenen Rechten, sondern auch des heiligen Reichs aufgerichteten Constitution, Ordnung und Satzung ohne das unversperret bleiben, und daran niemanden wider die Billigkeit beschwert, verbindert noch aufgehalten werden soll.

6) cf. Capitulatio Caesarea Art VIII. vt plura alia loca raseant. Exemplum nouissimum praebet REVSS. deutscher Staatskauzley T. VI. num. 10.

7) cf. PFEFFINGER Vitr. Illustr. Tom. III. pag. 1469. KLIPSTEIN diff. de dominio Rheni. Giessae 1749. 4.

8) Insigne exemplum hodieque in Moeno obuium exposuit VIR EXCELL. DE GATZERT de dominio Moeni 1771. 4.

quidem acquirendi invenire haud difficile erit, quippe manifesti iuris est, seruitutes in alieno territorio aut antiqua Imperatoris investitura priuilegioue, aut ipsius Principis territorialis indulgentia aut antiqua possessione acquiri⁹). Quid autem seruitute trahendi nauigii in flumine

¶ CAROLVS IV tabulis anni 1376. Archiepisco Treuirensi ap. LVINIGIVM Corp. Iur. feud. T. I. p. 386. confirmat iurisdictionem et conductum super fluuum Mosellae vna cum Strata eius utrobique dicta Linpadt. Addi potest charta anni 1492. quam exhibet HONTHEIM hist. Trevir. T. II p. 498. Electores Moguntini inuestiuntur apud LVINIG Arch. Imp. Vol. XVI. p. 53. aquis aquarumque decursibus tam Rheni, quam Moeni, ripis et fluminibus, in iisdem nauigandi transportandique iuribus, et iurisdictionibus omnimodis. Itaque apud GVDENVM T. IV. num. 221. p. 466. ita aiunt: Flumen Magni siue Mogani licet inter alia regalia iura ad nos ecclesiamque nostram Moguntinam pertineat, rurelaque ipsius et ius salui conductus a vectigalium, et praeterea Strata siue via publica, quae ad utramque fluminis ripam ducit. Quantae autem lites Moguntinum inter et vicinos Principes ex illo ipso Moeni et Rheni iure natae fuerint, meum non est enarrare. Breui haec addam. Moguntinus Elector ex priscis inuesti- turis omnem fere magistratum, in Moeno eiusque ripis sibi attribuit, nauigium in primis vehendis quotidie Francofurtum ac reuehendis mercibus personisue Marktschiff vulgo dictum instituit, cuius non redditus solum omnino satis amplos, percipit; sed omnem etiam huius nauigationis iurisdictionem ac conductum in vicinorum adeo Principum terri- toriis exerceat. In transactione anno bius seculi decimo octavo inter Elec- torem Moguntinum et Hassorum Principem cautum fuit: „Zweitens „wollen wir der Markgraf zu Hessen-Darmstadt, das von Maynz täglich „auf Frankfurt bin und hergeende Schiff samt dessen Aufhängen in und „außer der Messzeit als ein freiprivilegierte Marktschiff binkünftig ohne „weitere Contradiction erkennen, folglich uns so wenig über dasselbe dessen „Geschirr und Knecht, wenn diese auch auf dem durch unser des Landgra- „fen zu Hessen-Darmstadt Gebiete gebenden Leinpfade etwas verbrechen „sollten, als die darinnen befindlichen Waaren, Personen und Zugehör eini- „ger Cognition auf dem Wasser, es sey auf welcher Seiten des Flusses es „wolle, anmaßen, sondern alle dergleichen Verbrechen dem Chur-Mayn- „zischen Foro zu Höchst zur Bestrafung überlassen, weniger nicht des Herrn „Churfürstens zu Maynz Lbd und Dero Erzstift das ius conduceendi auf „Maynz, wie Sie dasselbe in denen Markt und andern Schiffen hergebracht, „jedoch soviel die Hessische Helfte des Flusses betrifft, nur per modum ser- „vituris, mit allen utilibus und appertinentiis eingestehen, den Leinpfad nach „dem Herkommen nothdürftig unterhalten, auch nichts zum Nachtheil der „Schiff.

flumine ripae aliena comprehendatur, disceptatum fuit, equidem regulam esse puto, vt praeter ius trahendi nauigium nihil hoc iure contineatur, nisi plus eodem esse comprehensum recte demonstretur. Ius conducendi in itinere riparum isti iuri plerumque cohaeret, et per consequens ius exigendi debitam more maiorum functionem, quod tamen intra fines lege, pacto aut more constitutos, coercendum erit. Itaque Princeps territorialis, qui hanc patitur seruitutem, nihil quidein, quo eius exercitium impediatur, facere debet, sed ipsi Principi omnem magistratum et potestatem in flumine eiusque ripis, vicinis et accolis autem riparum proprietatem, secundum modum agrorum, et domino territorii fluminis dominium, cum omni utilitate commodo et accessionibus usque nauigationis ex iure publico privatoque vindicandum puto. Ex quibus facile etiam intelligitur in nauigatione, ripis et conductu sine Principis territorialis consensu nihil innouari oportere, eiusque esse curare, vt ne quid detrimenti territorium, populusque suus inde capiat.

„Schiffbarth weder auf gedachten Leinpfad noch mittelst Arrestirung des „Marktschiffe oder sonstien verbängen lassen.“ En exemplum seruitutis memorabile, quod principiis a nobis allatis illustrandis apprime utile est. SALZMANNVS Paedagogus nostrae aetatis facile praestantissimus de isto nauigio Francofurthano T. IV. der Reisen der Salzmannischen Zöglinge, Lips. 1787 quae in oculos incurruunt retulit, docuitque alumnos suos in re praeferenti, quod isto nauigio itur amoenum iter, origines et iura, quantique sit momenti discant ex ephesis egressi in scholis scientiarum solidiorum.

C

CAROLO

CAROLO EVERHARDO SCHMIDIO

S. D. P.

CHRISTIAN GOTTLÖB BIENER

*Quem mihi libellum suasu consiliisque amici et patroni TVI, viri
sane doctissimi et in vniuerso iure versatissimi elaboratum obtulisti,
TIBI redbo, curis quidem meis aliquantulum auctum; aut si maius interpo-
latum, ita tamen ut opusculum esset et maneret TVVM. Gratulor itaque
TIBI, VIR PRAENOBILISSIME! hoc doctrinae solidioris
diligentiaeque specimen, certissime persuasus et amicorum fautorumque
TVORVM et virorum doctorum calculum esse laturum. Quod autem
TIBI me duce et auspice in lucem et aspectum publicum prodire meque
laudis TVAE participem reddere placuerit, mihi omnino gratissimum est,
praesertim quia in TE non diligentiam solum et optimarum artium stu-
dium, sed modestiam etiam morumque probitatem et humanitatem magni-
aestimaui, ut res publica omnino optima quaeque de TE sperare possit
debeatque. Magne igitur virtute TVA esto, VIR DOCTIS-
SIME! meque TVI amantissimum amare perge!*

Dabam in studio Lipsiensi Idibus Novembr. CICICCLXXXVII.

CHCJO

Diss. jur. civ. 367, 4.